

DÜNYA KUDUZ GÜNÜ

Dünyada, her 9 dakikada bir kişi kuduzdan ölüyor. Her yıl tahminen 59.000 kişi, kuduz nedeniyle ölüyor. Görülen kuduz vakalarının %95 inden fazlası Afrika ve Asya ülkelerinde kuduz bir köpeğin ısırması sonucu meydana geliyor. Vakaların %80'i yoksul ve kırsal bölgelerde görülüyor.

Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma hedefleri arasında kuduz hastalığı da dahil olmak üzere, bugüne kadar ihmal edilmiş olan hastalık salgınlarının 2030 yılına kadar sona erdirilmesi amaçlanmış durumda. Şu anda 25'ten fazla ülke, kuduzu ortadan kaldırmaya yönelik ulusal çalışma planını oluşturmuş durumdadır.

Louis Pasteur'un, ölüm günü olan 28 Eylül günü, 2007 yılından bu yana Dünya Kuduz Günü olarak anılıyor. Dünya Kuduz Günü, merkezi Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan bir kuruluş olan, Küresel Kuduz Kontrolü İttifakı, GARC (Global Alliance for Rabies Control) tarafından koordine edilen uluslararası bir bilinçlendirme günü. Kuduz kontrolü için "Küresel İttifak" olan GARC'ın çalışmaları; köpeklerin aşılması (insanların kuduzla maruz kalmasının %99'una varan oranda kaynağı köpeklerdir) ve tüm toplumu Tek Sağlık Yaklaşımı ile korumak çerçevesinde yoğunlaşmıştır.

GARC'ın resmi sitesinde bir ülkenin kuduz durumunu öğrenip diğer ülkelerle karşılaştırma yapmak mümkün. Buna göre; Kanada, Belçika, İsviçre, Finlandiya Avusturya, Danimarka gibi ülkelerde kuduz yok. Macaristan, Bulgaristan, Arnavutluk, Bosna Hersek gibi ülkelerde ısırılma vakası var, ama insan ölümü yok. Cezayir, Azerbaycan, Gürcistan, İran, Irak, Arabistan gibi ülkelerde ise, yılda 5- 30 kişi arasında insan ölüyor. Türkiye de ne yazık ki karnesi kötü bir ülke. Oysa geçmişte, 1886-1890 arası yıllarda, dünya çapında kurulan Pasteur müesseselerinde 50.000 kadar kişi kuduz tedavisi görürken, dünyanın 3. kuduz aşı merkezi olan İstanbul'da da 1886-1899 arası 2359 kişi kuduz'dan tedavi edilmişti.

Cumhuriyetin ilanından sonra 1925-1930 arası birçok şehirde Bakteriyoloji haneler kuruldu. 1923 ve 1950 arası diğer tüm hastalıklarda olduğu gibi kuduz için de seferber olundu. Hayvanlara kuduz aşısı yapılmaya ilk kez 1934 yılında İstanbul Belediyesi tarafından başlandı.

Bugüne bakacak olursak; Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre 2021 yılı için 750.000 doz kedi ve köpek kuduz aşısı ithal edildi. Kırsal ve ormanlık alanlardaki hayvanlar için ise 5,5 milyon doz civarında oral aşılar havadan atıldı. Kuduzla mücadele için, 2020 yılında toplam 539,792 kedi köpek kuduz aşısı oldu. Oysa ülkemizde 5 milyona yakın sahipli kedi köpek var. 6,5 milyon civarında da sahipsiz köpek varlığı tahmin edilmektedir. Kuduz hastalığına karşı, sahipli sahipsiz tüm kedi köpeklerin aşılması gerekir.2019 yılında ülkemizde kuduzdan ölen hayvan sayısı, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü verilerine göre 862 olarak kayda geçmiştir. Ülkemizde yılda yaklaşık 250.000 kuduz riskli temas bildirimi yapılmakta olup yılda ortalama 1-2 insan kuduz vakası görülmektedir.

Geçmişte kendi aşısını büyük oranda kendi üreten ülkemiz, bugün; sadece kuduz aşılarını değil; kanatlı aşıları, pet aşıları, balık aşıları, tek tırnaklı aşılarını dışarıdan ithal etmektedir. Ayrıca, COVID 19 Pandemisi de, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kuduz kontrol faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Köpek aşılarının ithalat ve dağıtımında aksaklıklara yol açmış, ilaç sektörü COVID 19 aşısının üretimine odaklandığı için, insan ve köpek aşılarının tedarikinde kısıtlamalara bağlı zorluklar yaşanmıştır. COVID 19, aşı üretiminin önemini gözler önüne sermiştir.

TÜİK 2020 verilerine göre ülkemizde veteriner hekimliği alanında 69 milyon dolarlık aşı ithalatı yapılmıştır. 2011 yılında Veteriner Tıbbi Ürünler Yönetmeliği çıkınca, üretim yerlerine, GMP (Good

Manufacturing Practices) yani ilaç ruhsatlandırılmasındaki iyi üretim uygulaması şartı getirilmiş ve GMP kriterlerine uymayan çok sayıda firmalar kapanmıştır. Bugün Tarım ve Orman Bakanlığına kayıtlı GMP almış, aşı üretim tesislerinin 3'ü de özeldir. Veteriner sahada kullandığımız aşuların %25'i yerli %75'i ise ithal ürünlerden oluşmaktadır ve ülkemizde üretilen yerli aşuların, 2020 yılı itibarıyla %36'sı enstitüler (devlet) tarafından %64'ü ise özel sektör tarafından üretilmiştir. Ülkemizde, aşı üretimini sağlayacak bilgi ve deneyime sahip veteriner hekimler mevcuttur. Yeter ki ulusal üretimi destekleyen politikalar ile doğru yatırımlar yapılsın.

Türkiye'nin Pasteur'ü" Dr. Zekai Muammer Tunçman, 1968 yılında yaptığı bir konuşmada: "1928 yılından beri kuduz ile uğraştığını 40 yıldır söylemekten bıktığını, kuduz için gereken önemin verilmediğini ve Sağlık Bakanlığı ile veteriner teşkilatının el ele vererek bu işe bir çare bulması gerektiğini", söylerken, bu sözlerinin üzerinden 55 yıl daha geçtiği halde yine hiçbir şeyin değişmediğini görse ne düşünürdü acaba? Üstelik Dünya Kuduz Gününün bu yılki teması ;"Hepimiz birimiz için, hepimiz için tek sağlık" iken. Dr. Tunçman, bunu yıllar önce söylemişti.

Kuduz ve diğer tüm hastalıkların kontrolü Tek Sağlık ile mümkündür;

Tek Sağlık sistemine uygun olarak doğrudan Hastalık Kontrol ve İzleme Merkezi ve buna bağlı Merkezi bir Araştırma Enstitüsü kurulmalıdır.

Tarım ve Orman Bakanlığında merkezden taşraya etkin olarak işleyebilen bir yapı olarak, Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü ve taşrada Veteriner İşleri İl ve İlçe Müdürlükleri kurulmalıdır.

Sağlık Bakanlığında ise Veteriner Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü ve buna bağlı olarak taşrada Sağlık il ve İlçe müdürlüklerinin altında Veteriner Halk Sağlığı Birimleri oluşturulmalıdır.

Belediyeler bünyesinde de; Büyükşehir Belediyelerinde Veteriner İşleri Daire Başkanlığı, Küçük illerde ve ilçelerde Veteriner İşleri Müdürlükleri kurulmalıdır.

Tek Sağlık konsepti, bütçesi olan ve karar alma mekanizmasında etkin bir rol alan ve uygulayan bir yapıya dönüşmelidir.

Dr. Gülay Ertürk

Veteriner Hekimler Derneği

Genel Başkanı